

FATURADA YER ALAN VADE FARKI KAYDINA İLİŞKİN YARGITAY İÇTİHADİ BİRLEŞTİRME KARARI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

(Yargıtay İBHGK'nın 27.06.2003 T. ve 2001/1 E, 2003/1 K. Sayılı Kararı)

Prof. Dr. İsmail KAYAR*

Araş. Gör. Pınar TURGUT GÜNBAŞI**

I. GİRİŞ

Fatura bedelinin zamanında ödenmemesi halinde vade farkı istenebilmesi için; taraflar arasında bu yönde yazılı bir sözleşmenin ya da bu doğrultuda oluşmuş bir uygulamanın bulunmasının şart olduğu hususunda Yargıtay'ın 11., 13., 15. ve 19. Hukuk Dairelerinin kararlarında tam bir görüş birliği olmasına karşın, taraflar arasında vade farkı isteneceğine yönelik yazılı bir sözleşmenin veya bu doğrultuda ticari teamülün bulunmadığı hallerde faturada yer alan vade farkı kaydına TTK m. 23/2'de belirtilen süre içinde itiraz edilmemesinin hukuki sonuçları hususunda görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine, bu çalışmanın konusunu oluşturan 27.06.2003 T. 2001/1 E. ve 2003/1 K. sayılı Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulu Kararı¹ verilmiştir. Söz konusu içtihadı birleştirme kararına göre;

1-Taraflar arasında mevcut olan yazılı bir sözleşme ile vade farkı ödeneceği hususu kararlaştırılmış ise bu kayıt sözleşmenin bir unsuru olarak kabul edildiğinden TTK m. 23/2'de yer alan karineye dayanmaya dahi gerek olmaksızın asıl borç ilişkisini doğuran yazılı sözleşmeye dayanarak vade farkı istenebilir.

2-Taraflar arasında mevcut olan yazılı bir sözleşme ile vade farkı istenemeyeceği kararlaştırılmış ise vade farkı kaydına TTK m. 23/2'de belirtilen sürede itiraz edilmese dahi yazılı sözleşmenin asli unsurlarından olan semenin tek taraflı irade beyanı ile değiştirilmesi mümkün olmayacağından vade farkı istenmesi hukuken mümkün değildir.

3-Taraflar arasında yazılı bir sözleşme bulunmamasına karşın faturada yer alan vade farkı kaydı ile vade farkı istenebileceği doğrultusunda ticari teamülün varlığı halinde de faturaya TTK m. 23/2'de belirtilen sekiz günlük süre içerisinde itiraz edilmemesi halinde vade farkı yürütülebileceği hususlarında Yargıtay hukuk daireleri arasında uyuşmazlık olmadığı belirtilmiştir.

* Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı.

** Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı.

¹ RG, T. 24.12.2003, Sayı 25326; Kubilay, H./Göksoy, Y. C./Ayan, Ö./Yıldırım, A. H., **Türk Ticaret Kanunu, İçtihatlar**, Cilt 1, İstanbul, 2004, s. 155 vd.

Yargıtay'ın ilgili hukuk daireleri arasında uyumsuzluk konusu olan husus, taraflar arasındaki asıl borç ilişkisinin yazılı bir sözleşmeye dayanmadığı hallerde, faturada yer alan vade farkı kaydına itiraz edilmemesi neticesinde vade farkı istenebileceğine ilişkin ticari teamül de yok ise; faturada yer alan vade farkı kaydına TTK m. 23/2'de belirtilen sekiz günlük itiraz süresi içinde itiraz edilmemesi durumunda vade farkının fatura münderecatından olup olmadığı ve buna bağlı olarak, bu hallerde vade farkı istemenin hukuka uygun olup olmadığıdır. Hemen belirtelim ki, Yargıtay İBK ile bu durumda vade farkı istenemeyeceği sonucuna varılmıştır.

II. FATURA ve FATURA KAPSAMI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

TTK m. 23'de fatura şöyle düzenlenmiştir;

“Ticari işletmesi icabı bir mal satmış veya imal etmiş veyahut bir iş görmüş yahut bir menfaat temin etmiş olan tacirden diğer taraf kendisine bir fatura verilmesini ve bedeli ödenmiş ise bunun da faturada gösterilmesini isteyebilir.”

“Bir faturayı alan kimse aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde münderecatı hakkında bir itirazda bulunmamışsa, münderecatını kabul etmiş sayılır”.

Görüldüğü üzere TTK'da faturanın tanımı yapılmamıştır. Ancak TTK m. 23/1'de fatura düzenlenebilmesi için mutlaka arada bir satım, istisna, iş görme sözleşmesi bulunması veya tacirin bir menfaat temin etmiş olması gerektiği öngörülmektedir. Şu halde fatura yazılı ya da sözlü biçimde kurulmuş bir sözleşmede, tarafların borçlarının ifası aşamasıyla ilgilidir. Fatura gerekli kaydı taşıdığı takdirde, para borcunun ifa edildiğini gösteren ve alacaklının imzasını taşıyan bir tür makbuz olarak borçlunun elinde bulunan belgedir.²

Vergi Usul Kanunu'nun 229. maddesinde ise faturaya ilişkin olarak şu tanım yer almaktadır; *“Fatura satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır.”* TTK'da, fatura münderecatına alındığı tarihten itibaren sekiz gün içinde, itiraz edilmemekle münderecatın kabul edilmiş sayılacağı karinesine yer verilmekle birlikte faturada hangi bilgilerin yer alacağı (münderecatı) ve faturanın hangi süre içerisinde düzenlenmesi gerektiği hususunda açıklık yoktur.³ VUK. M. 230'da faturanın içerik ve şeklinin nelerden ibaret olduğu düzenlemiştir. Bunlar;

1. Faturanın düzenleme tarihi, seri ve sıra numarası.
2. Faturayı düzenleyeninin adı, varsa ticaret unvanı, iş adresi, bağlı olduğu vergi dairesi ve hesap numarası.
3. Müşterinin adı, ticaret unvanı, adresi, varsa vergi dairesi ve hesap numarası.

² Battal, A., Faturada Yer Alan Vade Farkı Kaydının Niteliği ve İtiraz Edilmemesi Halinde Sonuçları İle İlgili Yargıtay Uygulaması, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, XVI, Mayıs 1999, s. 79; Ünal, O. K., **Fatura ve İspat Kuvveti**, Ankara, 1997, s. 7vd; Kumkale, R., **Hukuki ve Mali Yönleriyle Fatura**, Ankara, 2003, s. 19 vd.

³ Kayar, İ., **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara, 2006, s. 140.

4. Malın veya işin nevi, miktarı fiyatı ve tutarı.

5. Satılan malların teslim tarihi ve irsaliye numarası.

TTK'da yer alan faturaya ilişkin 23. madde hüküm ile VUK 229. maddedeki hükmü karşılaştırıldığında her ikisindeki faturanın tarifindeki uyum hemen belli olmaktadır.⁴ Yargıtay İBK'da da VUK'da yer alan fatura münderecatına ilişkin hükmün TTK'da yer alan faturaya ilişkin karinenin uygulaması bakımından da esas alınacağı belirtilerek faturada bulunması zorunlu olan bu unsurların aynı zamanda faturanın olağan (mutad) içeriğini de ortaya koyduğu söylenmektedir. Mal ve hizmet ile ilgili bilgiler, bedelin ödeme şekli ve zamanı gibi ifaya ilişkin bilgiler TTK bakımından fatura münderecatından sayılmalıdır.⁵

Vade farkının hukuki niteliği ne olarak değerlendirilirse değerlendirilsin sözleşmenin kuruluş aşamasında, başta var olmayan bir şeyin ifa safhasında ve karşı tarafın durumunu ağırlaştırarak tek taraflı olarak konulması ve faturayı alanın da sekiz gün içerisinde itiraz etmemesi halinde faturanın olağan unsurlarından sayıldığından bahisle talep edilebileceğini savunmak akla uygun görünmemektedir. Zira vurgulayarak belirttiğimiz üzere fatura sözleşmenin kurulması aşamasına ilişkin değil ifası aşamasına ilişkin bir belgedir. Bu nedenle taraflar arasında kurulan ilk sözleşmede bahsi bile geçmemiş bir husus olan vade farkını faturanın olağan unsurları arasında (münderecatından) saymak doğru değildir.⁶

İçtihadı Birleştirme Kararında da vade farkının faturanın zorunlu içeriğinden olmadığı ve faturanın mevcut asıl borç ilişkisi nedeniyle düzenlenen sözleşmenin ifa safhasına ilişkin bir belge olduğundan bahisle sözleşme ile daha önce kararlaştırıl-

⁴ Kumkale, s. 25.

⁵ Doktrinde fatura münderecatından ne anlaşılması gerektiği (neleri kapsadığı) yönünde şu ifadeler vardır: "Mal ya da hizmet ile ilgili bilgiler, bedelin ödeme şekli ve zamanı ile ilgili bilgiler" Battal, s. 81; "Malların bedelleri, cins, vasıf ve sıklıkları hakkında malumat" Karayalçın, Y., **Ticaret Hukuku**, Ankara, 1968; "VUK m. 230'da yer alan hususlardır" Uçar, S., **Ticaret Sicili ve Esnaf Kavramı**, İstanbul, 1993, s. 46 s. 224; "Fatura münderecatı TTK'da düzenlenmemiş, VUK m.230'da buna yer verilmiştir, faturaya yazılması olağan olan hususlar örneğin satılan mal adedi, satış fiyatı ve tutarıdır" Kayar, s. 140, 144; "Fatura içeriği de ancak sözleşmenin ifa safhasıyla ilgili olarak faturada yer alması olağan sayılan hususlara –satılan malın ya da yapılan işin adedi, türü, bedeli, ücreti gibi olabilir" Arkan, S., **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara, 1999, s. 141; "Alım satım akdi olduğunda mebi ve semen başkaca bir iş söz konusu olduğunda görülen iş ve karşılığını kesin olarak saptamaya yarayan hususlardır." İmregün, O., **Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri**, İstanbul, 1989, s. 54; "Mal veya hizmet ile ilgili olan bilgiler, fatura tarihi, malın sevk tarihi, alıcı ile ilgili bilgiler münderecatıdır" Kumkale, s. 154, 159; "Faturanın normal muhtevası sayılan mal miktarı, birim bedeli, yekün gibi..." Domaniç, H., **Ticaret Hukukunun Ümumi Esasları**, İstanbul, 1976, s. 107

⁶ Ünal, faturaya yazılacak hususların yani fatura münderecatının yalnızca faturada yer alması zorunlu unsurlardan oluşmadığını faturaya yazılması olağan (mutad) sayılabilecek konuların da fatura münderecatından olduğunu vade farkının da faturaya yazılması zorunlu unsurlardan olmamakla birlikte olağan unsurlardan olduğunu bu yüzden fatura münderecatından sayılması gerektiğini söylemekte iken (s. 53), yazar daha sonra görüşünü değiştirdiğini, vade farkının faturada bulunması zorunlu unsurlardan olmadığı gibi taraflar arasında önceden sözleşmede kararlaştırılmadıkça olağan unsurlardan da sayılamayacağını belirtmiştir. Ünal, O. K., TK m. 23 Uygulamasında Faturada Vade Farkı Kaydı, **Ünal Tekinalp'e Armağan**, Cilt 1, İstanbul, 2003, s. 167; Vade farkının fatura münderecatından sayılamayacağı yönünde, İmregün, s. 54 dip not 15; Engin, B.İ., Fatura veya Teyit Mektubunda Yer Alan Vade Farkı Kaydına İtiraz Edilmemesinin Sonuçları, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt LXI, Sayı 1-2, Yıl 2003, s. 265-266; Battal, s. 92; Arkan, s. 140-141.

mamış olan vade farkının, faturada yer alan kayda TTK m. 23/2’de belirtilen sekiz günlük süre içinde itiraz edilmemesi üzerine istenilmesinin, sözleşmenin asli unsurlarının karşı taraf aleyhine tek taraflı olarak ağırlaştırıcı nitelikte değiştirilmesi anlamına geleceğinden dolayı mümkün olmadığı savunulmuştur.

Taraflar arasındaki asıl borç ilişkisinde kararlaştırılmamasına rağmen yahut taraflar arasında mevcut borç ilişkisinde öngörülmediği gibi vade farkının istenebileceği yönünde bir ticari teamül de bulunmamasına rağmen fatura ile talep edilen vade farkını, faturanın olağan bir unsuru olarak nitelemek yerine fatura sözleşmenin kuruluş aşamasına değil ifa aşamasına ilişkin bir belge olduğundan bu kaydı karşı tarafa yapılmış yeni bir icap olarak nitelendirmek gerekir.⁷

III. VADE FARKI KAVRAMI ve VADE FARKININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Gerek doktrinde gerekse Yargıtay uygulamasında vade bir borcun ödenmesi için belirlenen ileri bir tarih, vade farkı ise bir para borcunun geç ödenmesinden dolayı alacaklının zararını karşılamak amacıyla borçlu tarafından ödenen ilave bedeldir.⁸

Vade farkı uygulamasına özellikle enflasyon dönemlerinde, paranın zamanla uğradığı değer kayıplarını telafi edebilme düşüncesiyle başvurulmaktadır. Esasen alacağının tahsilinden ödeme tarihine dek vazgeçen alacaklıya bu fedakarlığı karşısında ek bir ödeme yapılması normal ve olağan bir durum sayılmalıdır.⁹

Satım sözleşmesinde tarafların borçlarının ifa zamanını düzenleyen BK m.182/2’ye göre ”Hilafına adet veya mukavele mevcut değil ise satıcı ve alıcı borçları aynı zamanda ifa etmekle mükelleftirler”. Satım sözleşmesinde satıcının satış bedeline ne zaman hak kazanacağını düzenleyen BK m. 210/1’e göre ise “Hilafına mukavele mevcut değil ise satılan alıcının yedine girince satıcı semene müstahak olur”. Bu hükümlere göre satılan malın alıcının eline geçmesiyle satıcı bedele hak kazanır ve alıcının da bu anda bedeli ödemesi gerekir. Ancak, sözleşme ile bunun aksinin kararlaştırılması da mümkündür. Bundan maksat ödemenin ileriki bir tarihte kısım kısım veya defaten olmasının kararlaştırılabilmesidir. İşte bu halde geç ödeme dolayısıyla ödenecek ilave miktar vade farkı olarak adlandırılır. Başka bir deyişle peşin ödenmesi gereken semenin belirlenen tarihte ödenmemiş olması nedeniyle karşılaşılan ek külfet ve nakdi ödemeye vade farkı adı verilmektedir.¹⁰ Bu durumda vade farkı, taraflar arasında yapılan bir sözleşme veya bu yönde benimsenen uygulama nedeniyle, mal veya hizmet bedeline, fiili ödeme tarihinde öngörülen oranda ekleme yapılmak sureti ile alacağın ulaştığı miktarı belirleyen bir unsurdur.

⁷ Engin, s. 260.

⁸ Kumkale, s.257.

⁹ Bahtiyar, M., Sözleşmede Vade Farkı Kaydı ve Bu Kayda Dayalı Alacağın Hukuki Niteliği, **Ünal Tekinalp’e Armağan**, Cilt 1, İstanbul, 2003, s. 47.

¹⁰ Şirin, Ş., **Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması**, İstanbul 1994, s. 28; Ünal, s. 49; Deynekli, E. / Kısa, S. **Faiz Hukuku**, Ankara, 2003, s. 19.

Vade farkının hukuki nitelmesi yapılırken iki farklı ihtimale göre değerlendirme yapmak yararlı olur. Birincisi, satış bedeli kısım kısım ödeneceği için en başta belli bir vade farkının malın bedeline eklenmiş olması halidir. İkincisi ise, satış bedelinin ödenmesi geciktirildiği için (belirlenen zamanda ödememe yüzünden) fark istenmesidir.

Yargıtay yerleşik kararlarında uzun süre vade farkının aslında temerrüt faizinin kendisi olduğunu ve bu nedenle vade farkına, faize faiz uygulamasının (bileşik faiz) yasak olduğu gerekçesi ile ayrıca temerrüt faizi işletilemeyeceği ve BK m.113/2'nin uygulama alanı bulacağı yönünde hüküm vermiştir.¹¹ Doktrinde de vade farkının aslında temerrüt faizi olduğunu savunanlar vardır.¹²

Temerrüt faizi bir para borcunun ödenmesinde temerrüde düşen borçlunun kural olarak temerrüt anından itibaren ve temerrüt hali devam ettiği sürece herhalde ödemekle yükümlü bulunduğu faizdir.¹³ Temerrüt faizi temerrüdün doğrudan doğruya sonucu olup, bunun ödenmesi için alacaklının zarara uğraması şart olmadığı gibi, borçlunun kusurlu olması da şart değildir. Temerrüt faizinin işletilebilmesi için temerrüdün koşulları gerçekleşmiş olması gerekir ki, bunlardan biri de borçluyu temerrüde düşürmek için ihtar veya ihtar yerini tutan bir durumun varlığı şartıdır.¹⁴ Vade farkının temerrüt faizi olamayacağı yönünde yapılan eleştirilerin başında borç henüz muaccel olmadığı halde temerrütten bahsedilemeyeceği hususu vardır.¹⁵ Oysa yukarıda yapılan ayırım göz önünde bulundurulursa kararlaştırılan vadede ödemenin gecikmesi nedeniyle istenilen vade farkında borcun muaccel hale geldiği görülür. Bir başka eleştiri vade farkı talep edilen birçok halin temerrüdün koşullarından olan ihtarını içermemesi olarak gösterilmektedir. Oysa BK m. 101/2'de ihtara gerek olmayan durumlardan birisi belirli vade kararlaştırılmış olması halidir. Belirli vade, doğrudan bir tarih olabileceği gibi objektif ölçülerle kesinlikle hesaplanabilecek bir tarzda dolaylı yoldan da belirlenebilir. Örneğin “fatura tarihinden itibaren 10 gün içinde”, “satım parasının malın tesliminden itibaren 10. günde ödenmesi” durumlarında objektif olarak belirlenebilir bir vade olduğundan ihtar koşuluna gerek yok-

¹¹ Örnek kararlar için 11. HD. 24.11.1997 T. 7884/8466, 15. HD. 2.4.1992 T. 5186/1504 (Battal, s. 89), 11. HD. 26.1.1989 T. 3404/282 (Bahtiyar, s. 51), 11.HD. 28.3.1991 T. 9073/2221, 11. HD. 29.4.1991 T. 1990/965 E. 1991/11 K. (Şirin, s.54-55; Karahasanoğlu, M. R., **Sorumluluk Hukuku**, 2003, s. 364-365).

¹² Battal, s. 86-88, yazar bir ayırım yaparak taksitli satışlarda peşin satış bedeline daha en başta eklenen vade farkının aslında malın bedelini oluşturan kalemlerden biri olduğunu ve fakat vade geldiğinde ödeme yapılmadığı, geciktirildiği için güdüme gelen vade farkının temerrüt faizi niteliğinde olduğunu savunmaktadır; Buz, V., Vade farkının hukuki nitelmesinin her somut olayda değişebileceğini ancak birinci ihtimalde satış bedeline eklenen bir unsur olduğunu ikinci ihtimalde temerrüt faizi olduğunu savunmaktadır, Sempozyum, s. 110; Poroy, R./Yasaman, H., **Ticari İşletme Hukuku**, İstanbul, 2004 s. 136; Bahtiyar, bahsi geçen birinci tip vade farkının anapara faizi olduğunu ikinci tipin ise temerrüt faizi olduğu görüşündedir, s.51-57; Eriş, G., Bahtiyar ile aynı görüştedir, 11.HD. 1.5.1998 T. 1997/10031 E. 198/2995 K. sayılı kararın karşı oy yazısı; Şirin ise vade farkının faiz ile arasındaki ortak ve ayrık noktaları belirtmekle birlikte vade farkının bir tür faiz olduğunu kabul etmektedir, s. 28-29.

¹³ Barlas, N., **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Genel Sonuçları**, İstanbul, 1992, s. 126; Albaş H., **Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği**, Ankara, 2004, s. 129; Kılıçoğlu, A.K., **Borçlar Hukuku**, Ankara, 2005, s. 509.

¹⁴ Eren, F., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt 2, İstanbul, 1999, s. 1089.

¹⁵ Helvacı, M., **Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı**, 2000, s.82-84.

tur.¹⁶ Yine taraflar ihtar zorunluluğunu sözleşmede kaldırmış olabilirler, bu halde de vade farkı için ihtar koşuluna ihtiyaç olmayacaktır. Kaldı ki sözleşme ile ihtar koşulu kaldırılmasa bile vade farkı kararlaştırılmış ve vadede ödeme yapmamış borçlunun temerrüt ihtar yapılmadığı dolayısıyla vade farkı (temerrüt faizi) istenemeyeceği iddiası da MK m. 2’de yer alan dürüstlük kuralı ile de bağdaşmayacaktır.¹⁷ Vade farkının alacaklı ve borçlunun iradelerine bağlı olarak öngörülmekte ve uygulanmakta olduğu, temerrüt faizinin ise alacaklının iradesine bağlı olarak ve yasada öngörülen hallerde uygulandığı da ileri sürülmüştür.¹⁸

Vade farkının hukuki niteliği itibariyle cezai şart olduğunu savunanlar da vardır.¹⁹ Cezai şart borcun hiç ifa edilmemesi veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde borçlu tarafından alacaklıya karşı yerine getirilmesi üstlenilen asıl borca bağlı fer’i (yan) edimdir. Vade farkında alacaklının zararını ve bu zararın miktarını ispat külfeti yoktur, yine cezai şart kararlaştırılan hallerde de alacaklının kararlaştırılan cezai şart tutarını aşmamak kaydı ile zararını ve zarar miktarını ispat külfeti yoktur. Her ikisi de asıl alacağa bağlı fer’i bir özellik göstermektedirler.²⁰ Ancak bu benzerliklerine rağmen cezai şart ve vade farkı kavramları birbirinden farklı kavramlardır. Şöyle ki; cezai şartta borçlu tarafından alacaklının zararını gidermek için yüklenilen yan edim bir miktar “para olabileceği” gibi “paradan başka bir edim” de olabilmektedir.²¹ Cezai şart bir miktar para olduğunda genellikle maktu bir miktardan ibarettir.²² Oysa vade farkı genellikle % olarak belirlenen bir miktar “paradan” ibarettir. Bir diğer farklılık ise vade farkı genellikle satım, istisna, herhangi bir iş görme sözleşmesi veya kira sözleşmelerinde ifanın gecikmesinden kaynaklanan zararı giderici özellik taşımasına karşın “cezai şart ile sözleşmeden doğan borçlar olduğu kadar, haksız fiilden, sebepsiz zenginleşmeden veya yasadan kaynaklanan alacaklar da güçlendirilebilir.”²³ Yine para borçlarında gecikme halinde ödenmek üzere cezai şart kararlaştırıp kararlaştıramayacağı hususu doktrinde ve Yargıtay uygulamasında tartışmalıdır. Nedeni ise maktu olması gereken cezai şartın faiz yerine ikame edilmesi ve fahiş temerrüt faizine yol açması riskidir.²⁴ Bir başka ayırım cezai şartın miktarının aşırı olması durumunda da borçlu tacir değil ise miktarın hakim tarafından indirilebilmesinde karşımıza çıkmaktadır.²⁵ Vade farkı cezai şart olarak kabul edilirse tarafların vade farkını kararlaştırdıkları ancak oranı belirlemedikleri hallerde cezai şartın belli veya belirlenebilir olması gereği sebebiyle vade farkı istenemeye-

¹⁶ Bahtiyar, s.55; Eren, s.1085; Tekinay, S.S./Akman, S./Burcuoğlu, H./Altıp, A., **Tekinay Borçlar Hukuku** İstanbul, 1988, s.1228; Bu ifadelerin ihtar koşulunu gerektirmeyeceği fikrine katılmayan Barlas, s. 56.

¹⁷ Bahtiyar, s. 56.

¹⁸ Ergün, M., (Battal, Sempozyum, Tartışmalar s, 107). Karş. Bahtiyar, s. 56, Bu iddia sözleşme ile kararlaştırılan vade farkı açısından uygun değildir.

¹⁹ Bilgen, s. 126; Arkan, Sempozyum, Tartışmalar, s. 107-108.

²⁰ Bahtiyar, s. 49.

²¹ Kılıçoğlu, s. 575.

²² Bahtiyar, s.50, Battal, s. 88.

²³ Reisoğlu, S., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul 1997, s. 362, 363.

²⁴ Battal, s. 88.

²⁵ Bahtiyar, s.49.

cektir ki bu da taraf iradelerinin ve işlemlerinin olabildiğince ayakta tutulması ilkesi ile bağdaşmayacaktır.²⁶

Yargıtay'ın pek çok kararında vade farkının faiz olmadığı, asıl alacağa eklenen ve semeni (mal bedelini) oluşturan bir unsur olduğu vurgulanmıştır.²⁷ Buna göre vade farkı bir temerrüt faizi yahut başka bir şey değildir. Vade farkı mal bedelinin geç ödenmesi nedeniyle borçluya tanınan vade nedeniyle satış bedeline yapılan ilave olup, vade farkı ile birlikte satış bedeli oluşmaktadır. Vade farkı alınmadan mal bedelinin tamamen ödendiğinden bahsedilemez. Yargıtay uygulamalarından farklı olarak daha önce belirttiğimiz üzere öğretilerde bir ayırım yapılmakta ve taksitli satış nedeniyle daha işin başında kararlaştırılan vade farkı mal bedeli içerisindeki ilave olarak görülmektedir. Örneğin peşin alırsan 100 TL taksitli alırsan 150 TL şeklindeki belirlemede yer alan vade farkının mal bedeli içinde olduğu ancak vade geldiği halde yapılan geç ödeme nedeniyle istenen farkın temerrüt faizi olduğu savunulmaktadır.

Vade farkının bir tür tazminat olduğu ve tazminat denildiği zaman faizle karşılanamayacak bir zararın gündeme gelebileceğini düşünenler de vardır. Vade farkı tazminattır denilince zararı kanıtlamak külfeti de doğacaktır. Bu görüşe göre, vade farkı BK m. 105'te öngörülen munzam zararın taraflarca sözleşme ile kararlaştırılmasıdır ve davacı faizle karşılanamayan zararını ispatlar ise vade farkı gündeme gelecektir.²⁸

Vade farkının hukuki niteliği konusunda, yukarıda yaptığımız ayırma paralel olarak; satış bedelinin geç ödenecek olması sebebiyle daha baştan semene yapılan ilave miktarı ifade eden vade farkının tipik bir anapara (kapital) faizi niteliğinde olduğu kanaatindeyiz.²⁹ Bu durumda, BK. m. 210/1 gereğince, bir miktar anapara faizi karşılığında satıcının semene hak kazanacağı tarihin belirli bir süre geciktirilmesi, yani satılanın alıcının yedine girince satıcının semene hak kazanacağı yönündeki genel ilkenin "hilafına mukavele" yapılması söz konusudur. Taraflarca satış bedeli olarak belirlenen alacağın, yani satış bedelinin taksitler halinde belli süreler içinde alıcıdan istenmesi hususunun kararlaştırılması nedeniyle, alıcı bir tür kredilendirilmektedir. Bu kredilendirilen satış bedeline bağlı olarak genellikle belli oranda ve aylık olarak istenen ek bedel, vade farkı olarak adlandırılrsa da aslında bu, taraflarca kararlaştırılmış olan anapara faizidir.³⁰ Ayrıca TKHK m.6/3'te tacirler

²⁶ Bahtiyar, s. 50.

²⁷ 19. HD. 22.11.1996 T. 2687/9344, 19. HD. 8.7.1997 T. 4623/7110, 19. HD. 4.4.2000 T. 2000/479-2480 (Bilgen, s.126-128); 11. HD.1.5.1998 T.1997/10031 E. 1998/2995 K. Yargı Dünyası, s. 87; 19. HD. 5.11.1996 T. 1521/9702, HGK 17.11.1999 T. 999/19-933 E. 950 K. (Karahasan, s. 367-368, 378-379); Günel M., Sempozyum, Tartışmalar, s.111-112; Demirkıran, İ., Sempozyum, Tartışmalar, s.105-106; Ergün, M., Sempozyum, Tartışmalar, s.107; Koçak, Ç., Sempozyum, Tartışmalar, s. 107; Buz, V., taksitli satımlarda daha baştan kararlaştırılan ve peşin bedele eklenen vade farkı için, Sempozyum, Tartışmalar, s. 110; Battal, s. 86 ve 113; Poroy/Yasaman, s. 136.

²⁸ Kılıçoğlu, Sempozyum, Tartışmalar, s. 109.

²⁹ Aynı yönde bkz: Helvacı, s. 82-84 ; Bahtiyar, s. 61; "Anapara faizi, paranın kullanılmasına veya ifasının vadeye bağlandığı sözleşmelerde gündeme gelir." Kılıçoğlu, s. 449.

³⁰ Eriş, s. 91.

bakımından uygulanmamakla birlikte taksitli satışlar yönünden, peşin satış fiyatı, vadeye göre faiz ile birlikte ödenecek toplam satış fiyatı ve ayrıca faiz miktarı, faizin hesaplandığı yıllık oran ve gecikme faiz oranının gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Uygulamada bu fıkra da geçen “vadeye göre faiz, faiz miktarı, faizin hesaplandığı yıllık oran” ifadeleri ile vade farkının kastedildiği benimsenmiştir. Bu fıkra da geçen faizler de anapara faizi olduğundan vade farkının da aslında bir anapara faizi olduğu anlaşılmaktadır.³¹ Bu sonuca bağlı olarak, anapara faizi niteliğindeki vade farkına BK. m. 104/1 gereğince mahkemeye veya icraya başvurma tarihinden itibaren temerrüt faizi istenebilir.

Satış bedelinin belirlenen vadede ödenmemesi ihtimaline karşı kararlaştırılan veya bu durumda istenen vade farkının ise temerrüt faizi niteliğinde olduğu kanaatindeyiz³². Nitekim BK m. 210/2’de satış bedelinin ödenmesinde temerrüt halinde evleviyetle faiz ödeneceği ve bazı özel durumlarda temerrüt ve ihtar olmasa dahi faize hak kazanılacağı belirtildiğine göre bu tür vade farkının temerrüt faizi niteliğinde olduğunda tereddüt edilmemelidir. Temerrüt faizi niteliğindeki vade farkına BK. m. 104/3 gereğince tekrar faiz istenemez.

VI. FATURADA VADE FARKI KAYDINA YER VERİLMESİNİN HUKUKİ SONUÇLARI

VUK’da nelerin fatura münderecatına dahil olduğunun belirlenmesine rağmen, fatura münderecatına dahil unsurların TTK’da belirtilmemiş olması ve vade farkının hukuki niteliği konusunda bir uzlaşmaya varılamamış olması, faturada yer verilen vade farkına itiraz etmemenin sonuçlarının ne olacağı noktasında da tartışmalara sebep olmuştur.

TTK m. 23/2’de bir faturayı alan kimsenin, aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde münderecatı hakkında bir itirazda bulunmazsa münderecatını kabul etmiş sayılacağı düzenlenmektedir. En önce çözülmesi gereken konulardan biri, faturayı alan kimsenin mutlaka tacir olması gerekip gerekmediği hususudur. Fatura ve teyit mektubu ile bunlara itirazı düzenleyen TTK. m. 23’ün metni incelendiğinde, birinci fıkrada “diğer taraf” ikinci fıkrada “bir faturayı alan kimse”, üçüncü fıkrada ise “alan kimse” ibarelerine yer verilmiştir. Aynı maddenin üç fıkrasında da alan kişinin tacir olması gerektiği yönünde hiçbir ibare veya ifade yer almamıştır. Faturayı alan kişinin tacir olması gerektiği halde, yasa koyucunun peşpeşe üç fıkrada bunu belirtmediğini düşünmek gerçekçi olmaz. Bu nedenle TTK m. 23/2’de düzenlenen sekiz gün içinde itiraz edilmeyen faturanın içeriğinin kabul edilmiş sayılacağına ilişkin karine yalnız tacirler bakımından değil, tacir olmayanlar bakımından da uygulama alanı bulacaktır. Nitekim Yargıtay da çalışmaya konu olan İBK’da bu görüşü kabul ederek faturayı alan tarafın tacir olması gerektiği sonucuna varmıştır.³³

³¹ Eriş, s. 91; Bahtiyar, s. 62, 63.

³² Battal, s. 86, 88.; Bahtiyar, s. 51 vd.

³³ Poroy/Yasaman, s. 31-132; Kayar, s. 145; Uçar, s. 48; Doğanay, İ., **Ticari Alım Satım Akdi ve Nevileri**, Ankara, 1993, s. 50; Aksi görüşte olanlara göre ise TTK m.23 tacir olmanın hüküm ve sonuçları arasında düzenlenmiştir, TTK 20. maddesinin kenar başlığı tacir olmanın hükümleridir ve kanunun kenar başlıkları

İBK'dan önce de doktrinde ve Yargıtay'ın yerleşik kararlarında taraflar arasında mevcut yazılı bir sözleşme var ise ve sözleşmede vade farkı isteneceği öngörülmüş ise faturada yer alan vade farkı kaydına dayanılarak vade farkı istenebileceği hususunda fikir birliği vardı. Zira yazılı bir sözleşmede vade farkı kararlaştırılmış ise alacaklı TTK. m. 23/2'deki karineye dayanmaksızın doğrudan asıl borç ilişkisini doğuran sözleşmeye dayanarak da vade farkı isteyebilecektir. Taraflar arasında faturada yer alan vade farkı kaydına dayanılarak vade farkı talep edilebileceği doğrultusunda süregelen bir uygulama veya bu yönde ticari teamül var ise, vade farkı kaydına TTK m.23./2'deki sekiz günlük itiraz süresi içerisinde itiraz edilmemesi halinde faturayı gönderen kimse karineden faydalanarak vade farkı talep edebilecektir. Kanaatimizce, bu durumda vade farkı istenebilmesinin kaynağı, yazılı olmasa da taraflar arasında vade farkı isteneceği-ödeneceği şeklinde bir anlaşmanın bulunmasıdır. Bu durumda faturaya yazılan vade farkı kaydı icap, taraflar arasındaki önceki uygulamalar veya ticari teamül dikkate alınarak süresinde buna itiraz edilmemiş olması ise zımnî kabul (BK. m. 6) hükmündedir.

Taraflar arasındaki asıl borç ilişkisi yazılı bir sözleşmeye dayanmıyor ise ve faturada yer alan vade farkı kaydına dayanarak vade farkı istenebileceği doğrultusunda bir ticari teamül veya taraflar arasında bu yönde bir uygulama yok ise faturada yer alan kayda dayanılarak vade farkı talep edilip edilemeyeceği hususu incelenen İBK'nın esas konusunu oluşturmaktadır. İBK, isabetli olarak bu durumda vade farkı talep edilemeyeceği yönündedir. Fatura sözleşmenin kuruluş aşamasına değil ifa aşamasına ilişkin bir belge olduğuna ve arada bir sözleşme yahut uygulama olmaksızın faturada yer alacak vade farkı kaydı faturanın zorunlu veya olağan unsurlarından (münderecatına dahil) olmadığına göre taraflar arasında vade farkı ödeneceğine dair bir sözleşme bulunduğundan da söz edilemez. Bu durumda faturada yer alan vade farkı kaydı olsa olsa bir icap olarak değerlendirilebilir. Bu icap karşısında susan taraf ise güven nazariyesi çerçevesinde açık veya örtülü bir kabul beyanında bulunmuş sayılmaz. Genel olarak susmanın icabın örtülü olarak kabulü anlamına gelebileceği halleri gösteren BK m.6'ya göre, işin özel niteliği yahut hal ve mevkiin icabı, açık bir kabul beyanının beklenmesini gerektirmiyorsa uygun süre içinde karşı tarafça reddolunmamış icap kabul edilmiş ve sözleşme kurulmuş sayılır. Faturaya tek yanlı olarak yazılan vade farkı kaydında ise taraflar arasındaki sözleşmede bulunmayan, bu sözleşmeden sapan ve karşı taraf için elverişsiz nitelikte bulunan bir kayıt ekleyen kimse, karşı tarafın bu kayda itiraz etmemesini söz konusu kaydı içeren icabın kabulü olarak anlamakta haklı değildir ve bu konuda korunacak güveni yoktur.³⁴

nın da metne dahil olduğu 1474. maddede açıkça belirtilmiştir. Kaldı ki tacir olmayan kişiye böylesi ağır bir yükümlülüğü yüklemek de hakkaniyete ve menfaatler durumuna da uygun düşmez. Arkan, s. 141; Karayalçın, s.224-225; Karahan, **Ticari İşletme Hukuku**, Konya, 2005, s.100.

³⁴ Engin, s.267, 268; Ünal, Vade Farkı, s. 168; Battal ise sözleşme yazılı bir şekilde kurulmamış ve sonradan da teyit mektubu ile yazılı hale getirilmemiş olmak kaydı ile yani teyit mektubu göndermek henüz beklenen bir davranış niteliğindeyse itiraz edilmemiş fatura itiraz edilmemiş teyit mektubu gibi değerlendirilmelidir. Böylece faturada yer alan vade farkı kaydı da teyit mektubu ile yöneltilen icap gibi kabul edilerek Türk Ticaret Kanunu'nun 23. maddesi ikinci fıkrasındaki karineden yararlandırılmalıdır. Tartışmaya konu olan bir

İnceleme konusu YİBK'ya, Yargıtay 11. HD üyeleri ile 19. HD'nin bazı üyeleri karşı oy yazmışlardır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi üyelerinin karşı oylarında vade farkının, "özellikle tacirler arasındaki ilişkilerde, süresinde ödenmeyen mal ve hizmet bedeli dolayısıyla, alıcının faiz dışında ödemek zorunda kaldığı ve sözlü akdin inikadı sırasında taraflarca kararlaştırılmış ek bir miktar" olduğu, vade farkının VUK m. 230'da faturanın zorunlu unsurları arasında sayılan fiyata dahil olduğu ve bunun içinde değerlendirilmesi gerektiği, buna bağlı olarak da önceden bir anlaşmaya veya ticari teamüle dayanmasa dahi faturada yer verilen vade farkı kaydına TTK m. 23/2 gereğince süresinde itiraz edilmediği takdirde faturayı düzenleyen tacir lehine bir karine oluşacağı ve ispat külfetinin faturaya süresinde itiraz etmeyen tarafa ait olacağı savunulmuştur. 19. Hukuk Dairesinin bazı üyelerinin karşı oylarında ise, vade farkının faiz niteliğinde olmadığı, bununla bir malın bedelinin ödeneceği tarihteki değerinin belirlenmek istendiği, bu bakımdan "malın fiyatı ve tutarı" kapsamında olup fatura münderecatına dahil olması gerektiği, faturada yer alan vade farkı kaydının sözleşme şartlarını değiştirmeye yönelik bir icap sayılması gerektiği ve TTK m. 23/3'deki sekiz günlük sürede itiraz edilmemesi halinde bu icabın zımnen kabul edilmiş sayılacağı belirtilmiştir.

Vade farkının hukuki niteliği ve bir sözleşmeye veya ticari teamüle dayanmadığı halde faturada vade farkı kaydına yer verilmesinin hukuki sonuçlarına ilişkin yukarıdaki açıklama ve değerlendirmelerimize uygun olarak, İBK'nın daha isabetli olduğu kanaatindeyiz.

Sonuç olarak, sözleşmenin taraflarınca önceden kararlaştırılan vade farkının ana para faizi niteliğinde olduğu, satış bedelinin ödenmemesi halinde kararlaştırılan vade farkının ise temerrüt faizi niteliğinde olduğu, bu nitelendirmeler ışığında her iki tür vade farkının da faturanın zorunlu içeriğine (münderecatına) dahil olmadığı, buna bağlı olarak bir sözleşmeye veya ticari teamüle dayanmadığı halde tek yanlı olarak, faturada vade farkı isteneceğine dair bir kayda yer verilmesi ve faturayı alan tarafın süresinde buna itiraz etmemesi halinde vade farkı istenemeyeceği görüşündeyiz. Bu tespit ve sonuçlar, vade farkının gerçek niteliğinin ortaya konulması, faturanın sözleşmenin ifası aşamasıyla ilgili bir belge olması ve tacir olması dahi gerekemeyen faturayı alan tarafa, tacir olan diğer tarafın tek yanlı olarak sözleşmeyi değiştirme-genişletme teklifine karşı sırf sessiz kaldığı için faiz (vade farkı) ödetmeme veya ağır ispat yükü altına sokmama bakımından da önem taşımaktadır.

---

durumun varlığı halinde faturada yer alan vade farkı kaydı bir icap gibi değerlendirilmelidir ve yasa bu icap için 23. maddesinde özel bir kabul süresi öngörmüştür bu sürenin susarak geçirilmesi zımni kabul sayılacağından faturayı alan taraf vade farkını kabul etmiş sayılacaktır demektir, s. 97; Deynekli/Kısa da "...faturada vade farkı alınacağına (dair) bir kaydın bulunması ve bu kaydı içeren faturaya alıcının itiraz etmemesi veya itiraz ettiğini kanıtlayamaması" halinde vade farkı istenebileceği görüşündedir. s. 19.

KAYNAKÇA

- ALBAŞ, H.: Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği, Ankara, 2004.
- ARKAN, S.: Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 1999.
- BAHTİYAR, M.: Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, Cilt 1, İstanbul 2001.
- BARLAS, N.: Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Sonuçlar, İstanbul, 1992.
- BATTAL, A.: 16. Ticaret Hukuku Ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 14 Mayıs 1999.
- BİLGİN, M.: Faiz Hukuku ve Munzam Zarar, İstanbul, 2001.
- DEYNEKLİ, E. /KISA, S.: Faiz Hukuku, Ankara, 2001.
- DOĞANAY, İ.: Ticari Alım Satım Akdi ve Nevileri, Ankara 1993.
- ENGİN, B. İ.: Fatura ve Teyid Mektubunda Yer Alan Vade Farkı Kaydına İtiraz Etmemenin Sonuçları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt LXI, Sayı 1-2, 2003.
- EREN, F.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 2, İstanbul, 1999.
- İMREGÜN, O.: Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, İstanbul, 1989.
- KAYAR, İ.: Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 2006.
- KARAHAN, S.: Ticari İşletme Hukuku, Konya, 2005.
- KARAHASAN, S.: Sorumluluk Hukuku, 2003.
- KARAYALÇIN, Y.: Ticari İşletme, Ankara, 1968.
- KILIÇOĞLU, A.: Borçlar Hukuku, Ankara, 2005.
- KUBİLAY/GÖKSOY/AYAN/YILDIRIM: Türk Ticaret Kanunu, İçtihatlar, Cilt 1, İstanbul, 2004.
- KUMKALE, R.: Hukuki ve Mali Yönleriyle Fatura, Ankara, 2003.
- POROY, R. /YASAMAN, H.: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2004.
- REİSOĞLU, S.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 1997.
- ŞİRİN, Ş.: Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması, İstanbul, 1994.
- UÇAR, S.: Ticaret Sicili Tacir ve Esnaf Kavramı, İstanbul, 1993.
- ÜNAL, O. K.: Fatura ve İspat Kuvveti, Ankara, 1997.
- ÜNAL, O.K.: TK. m. 23 Uygulamasında Faturada Vade Farkı Kaydı, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, Cilt 1, İstanbul, 2003.
- TEKİNAY/AKMAN./BURCUOĞLU/ALTOP,: Tekinay Borçlar Hukuku İstanbul, 1988.

